

Branje – rutina in dobra navada učencev tretjega razreda

Reading – Daily Routine and Good Habit for Pupils in 3rd Grade

Mateja Petan

UDK 028.5

Ključne besede:

branje, rutina, navada, bralne veščine

Izvleček

Branje je zelo pomemben del našega življenja, saj nas spremlja vsak dan. Je veščina, ki se jo po navadi otroci naučijo v času všolanja, in spodbuja otrokov celostni razvoj. Prispevek osvetli pomen in koristi branja za učenca skozi posamezne faze razvoja bralce od zgodnjega otroštva do odraslosti. Poudarjena je smotrnost razvoja notranje motivacije začetnih in srednje dobrih bralcev, s katerimi se pedagogi srečujemo pri svojem delu. Ponuja nekaj konkretnih predlogov za razvoj notranje motivacije učencev v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju osnovne šole.

Abstract

Reading is a very important part of our lives as it accompanies us every day. It is a skill that children usually learn during the first years of school and improves children's cognitive development. The article highlights the importance and benefits of reading for students, through readers' individual stages of development from early childhood to adulthood. The expedience of developing the internal motivation of novice and intermediate readers, whom educators encounter in their line of work, is emphasized. It offers some concrete activities that can be used in the first triennium of primary school.

Keywords:

reading, routine, habit, reading skills

UVOD

KAJ JE BRANJE

Z vidika namena obstaja več definicij branja. V osnovi gre za proces dekodiranja, razumevanja in interpretacije niza znakov, ki so lahko vidni ali grafični (črke, ideogrami, znaki), taktilni (Braillev sistem) ali zvočni (Morsejeva koda). Druge definicije poudarjajo pri branju predvsem pomensko plat. Nekatere definicije poudarjajo zvezo med branjem in mišljenjem. Jasno jo je opredelil A. Adler in poudaril, da brati pomeni hkrati tudi misliti. Tudi danes uporabljamo strokovni izraz aktivno branje, kadar hočemo poudariti različne miselne aktivnosti pred branjem, med njim in po njem (Pečjak, 1993).

Pečjak navaja definicijo branja iz Pedagoške enciklopedije (1989) »Branje pomeni prepoznati črke (grafeme) v pisani ali tiskani obliki (ki jih izgovarjamo ali ne), prehajanje z očmi čez to, kar je napisano ali natiskano, sprejemati informacije (sporočila) iz besedila, prenesti znake pisanega jezika v slušne znake (znake govornega jezika). Branje je komunikacijski proces, v katerem besedilo prenaša sporočilo, bralec pa ga sprejema. Pogoj za odvijanje komunikacijskega procesa pa je skupna koda oz. usklajenost bralčeve kode in kode besedila.«

POMEN IN KORISTI BRANJA

Paul Kropp (2000) opredeljuje šest stopenj branja. Že v zgodnjem otroštvu je za otroka **prvi stik z branjem**. Odrasli, najpogosteje starši, berejo dojenčkom in malčkom, ki si hkrati tudi ogledujejo črke in predvsem ilustracije. Otroci ob zgodbi postavljajo vprašanja, dopolnjujejo povedi in povzamejo zgodbo. Kot **bralca začetnika** definira otroke od šestega do osmega leta starosti. To je čas vstopa. Učni cilj na področju branja je, da bi konec drugega razreda vsak otrok obvladoval njegove osnove, tako da lahko otrok tiho in z zadovoljstvom bere. Med osmim in desetim letom se razvija **srednje dober bralec**. Otroci pri tej starosti berejo slikanice in tudi krajše zgodbe. Pogosto starši mislijo, da je njihovo delo glede podpore pri branju končano, a to ni res. To je namreč obdobje, v katerem izgubi veselje do branja kar tretjina otrok. Pogosteje se pripeti dečkom, če-

prav tudi deklice niso izvzete. Razlog se skriva v tem, da je otrok šele začel ustvarjati bralne sposobnosti. Knjige so mu všeč, vendar se pri številnih motnjah, na primer razne težave pri branju ali mamljiv digitalni svet, lahko tudi odvrne od njih. V skupino **spretnih bralcev** spadajo otroci od osmega do dvanajstega leta. V to se uvrščajo otroci, ki tiho preberejo približno 200 besed na minuto, se njihovo besedišče približuje velikosti besedišča odraslega in resnično uživajo pri branju. Nekateri otroci te stopnje nikoli ne dosežejo oziroma jo dosežejo zelo pozno. Takrat moramo tako starši kot pedagogi skušati prepoznati težave in bralcu pomagati, saj sicer vodi v velike težave – slabše razvite sposobnosti branja, kar se lahko odraža v tem, da kasneje niso sposobni uporabljati učbenikov in se samostojno učiti. V obdobju **najstniškega bralca** se pogosto srečamo s »hoteno nepismenostjo«. Sociolog Daniel Boorstein ta pojem označuje kot obdobje, ko zna posameznik že dobro brati, a izgubi vsakršno zanimanje za to. Kropp kot zadnjo stopnjo razvoja bralca opredeljuje **odraslega bralca**. Tudi odrasli se še najprej učimo brati tako, da bogatimo svoj odnos do knjig in hkrati svoje življenje.

Skozi posamezna obdobja razvoja bralca lahko spoznamo, kako je vsaka stopnja pomembna za posameznika v danem obdobju in hkrati tudi kasneje. Otroci si z branjem krepijo besedišče, saj se srečujejo z besednimi zvezami, ki jih v vsakdanjem govoru ne slišimo pogosto. Razvijajo tudi kognitivne sposobnosti in empatijo. V procesu usvajanja veščine branja otroke k branju pritegne občutek uspeha, želje po učenju nove veščine, s katero odrasli opredeljujemo, da »postajajo veliki«, pa jim zgodbe omogočajo spoznavanje drugega, njim zanimivega sveta. S prebiranjem vrstic se vživijo v književne junake in pobegnejo v svet domišljije.

Branje ima velik pozitiven vpliv na razvoj otrok, kar potrjujejo tudi različne študije. Tako učitelji kot starši lahko v njih najdemo motivacijo, zakaj spodbujati branje.

DEJAVNIKI BRALNEGA USPEHA

Pečjak (1996) ugotavlja, da ni enotne klasifikacije dejavnikov, ki naj bi določali učinkovitost branja pri posamezniku. Večina strokovnjakov,

Branje je komunikacijski proces, v katerem besedilo prenaša sporočilo, bralec pa ga sprejema.

ki se ukvarja z branjem, pa vseeno poudarja naslednje dejavnike bralnega uspeha:

- percepcijske dejavnike (gibanje oči, vidno in slušno razločevanje),
- kognitivne dejavnike (sposobnosti – splošno sposobnost in specifične sposobnosti),
- motivacijo, interes,
- socialno-kulturne dejavnike (socialno ekonomski status, socialne in kulturne vplive iz ožjega in širšega okolja).

BRALNA MOTIVACIJA IN STRATEGIJE MOTIVIRANJA

Motivacija za branje je ključna za razvoj pismenosti. Med glavne dejavnike, ki spodbujajo branje, spadajo otrokov interes za branje, njegov odnos do branja in njegovo vrednotenje različnih bralnih aktivnosti. Želimo si, da otrok branje dojema kot pozitivno aktivnost, hkrati pa tudi proaktivno vpliva na njegove spretnosti branja.

V šoli bralno motivacijo pojmuje kot del bralne učinkovitosti in jo opredeljuje kot skupek delovanja kognitivnih, metakognitivnih in motivacijskih dejavnikov, ki se odražajo v branju posameznika (Pečjak idr., 2006).

Wigfield in Guthrie (1997) sta oblikovala tri širše skupine enajstih prvin bralne motivacije.

Za branje lahko otroka motivirajo notranji in zunanji dejavniki, zato lahko bralno motivacijo

razdelimo na notranjo in zunanjo motivacijo. Učenci, ki so notranje motivirani, se samostojno odločijo za branje, ker jih žene radovednost, jim branje nudi užitek in so prepričani, da je branje pomembno in vredno. Na drugi strani pa lahko vodi k branju zunanji vpliv. Učenec na primer zbira zvezdice za vsako prebrano knjigo ali pa v dogovoru z roditeljem zbira minute branja, ki jih nato v enaki količini preživi na elektronskih napravah.

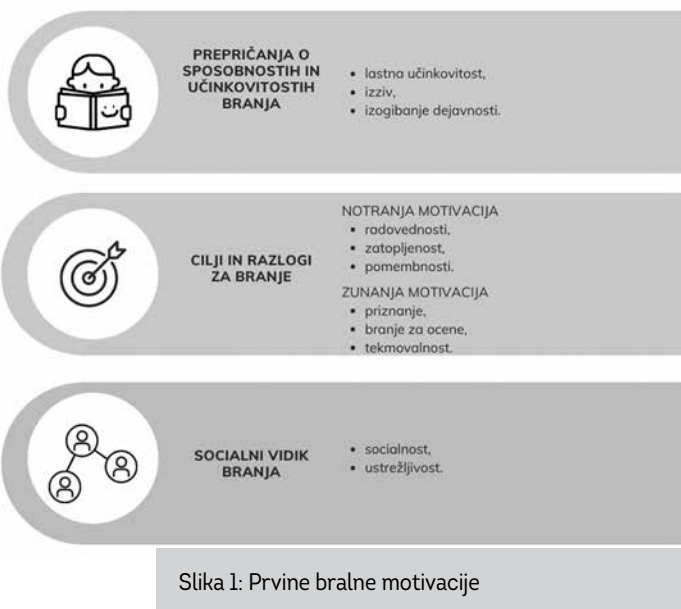
Slovenska raziskava (Jamnik in Perko, 2003) je potrdila, da je užitek v branju (notranja motivacija) ključen pri tem, ali nekdo bere ali ne. Naš cilj je torej jasen – razvoj notranje motivacije za branje.

KONKRETNE AKTIVNOSTI

V šolskem letu 2021/2022 poučujem v tretjem razredu, ki ga sestavljajo bralci vseh vrst. Nekateri so izrazito dobri bralci in so pogosti obiskovalci šolske knjižnice. Spet drugi se srečujejo s težavami pri branju in se ga stežka lotijo, le redko je to samostojna izbira preživljanja prostega časa. Z vedenjem, da so ti otroci trenutno v obdobju branja, ki je bistveno za njihove bralne navade, skušam pri njih razviti pozitiven odnos do branja. Želim, da razvijejo branje do te mere, da jim le-to ne bo kasneje predstavljalo dodatne ovire pri učenju, pač pa bo to veščina, ki jim bo pri tem pomagala. Mnogo idej, strategij in razlag sem našla v knjigi Strategije motiviranja za branje, katere avtorica je Montserrat Sarto.

JUTRANJE BRANJE

Branje je del naše dnevne jutranje rutine. Sprva se pozdravimo, zabeležimo na šolsko tablo datum, preverimo prisotnost, zabeležimo morebitna obvestila in nato v tišini beremo deset minut. Berem tudi jaz. Izbira bralnega gradiva je prepuščena posamezniku, kar deluje motivacijsko. Strategije motiviranja poudarjajo tišino. Tudi v šolskih berilih pogosto zasledimo navodilo 'Samostojno v tišini preberi besedilo oziroma odlomek'. Namen tišine je ponotranjenje. Učenci sprva niso bili vajeni tišine, težko so se umirili. Nekaj jih prvih nekaj tednov ni bralo, pač pa so pogledovali naokrog. S časom in pogovorom, da lahko predstavijo

Učenci, ki so notranje motivirani, se samostojno odločijo za branje, ker jih žene radovednost, jim branje nudi užitek in so prepričani, da je branje pomembno in vredno.

prebrane knjige za bralno značko, so začeli brati tudi oni. Tekom izvajanja te dejavnosti opažam prispevek k umirjanju oddelka ter dobremu občutku ob rutini.

OBISK ŠOLSKE KNJIŽNICE IN SKUPNI PROJEKT

Tedensko obiskujemo šolsko knjižnico. Sam obisk ni samo izposoja knjig, pač pa sodelovanje s knjižničarko. Učencem pomagava pri izbiri ustrezne literature in jih spodbujava k raziskovanju. Učijo se postopkov izposoje in vračanja gradiva ter tudi samostojno obiščejo šolsko knjižnico. Občasno jutranje branje preselimo na sedežne blazine v knjižnici, kar je za učence poseben dogodek in minute takrat minevajo hitreje.

Izpeljali smo tudi skupni projekt izmenjave knjižnih kazal s podružnično šolo z drugega dela naše države. Poleg knjižnih kazal smo prejeli tudi pismo, ki nas je nagovorilo k rednemu branju in zdaj kazalke služijo svojemu namenu.

NAPAČNO BRANJE

To aktivnost lahko izvedemo pri književnih delih, ki jih učenci že poznajo, ali pri drugem branju besedil. Učitelj bere besedilo. Če se pri branju zmoti, nas morajo učenci opozoriti z dogovorjenim znakom (npr. plosk). Učenci razvijajo poslušanje z razumevanje ter urijo pozornost. Pomembno je, da je učitelj domi-

seln, da med branjem spreminja imena oseb, predmetov in nekaterih dejanj.

KOLIKO JE VSEGA!

Pretežno smo pri branju osredotočeni na ključni problem in dogajanje v zgodbi. Včasih pa želim, da učenci spoznajo besedilo še drugače. Osredotočimo se na predmete, živali, rastline ... Učenci v celoti samostojno preberejo zgodbo (npr. en teden prej). Nato pripravimo kartončke z vprašanji, na primer: Se v tej knjigi pojavijo jedi? Katere? So v besedilu igrače? Pred samim odgovarjanjem obnovimo celotno zgodbo. Vsak učenec nato dobi kartonček z vprašanjem. Sledi čas za razmislek. Nato postopoma odgovarjajo. Njihovih odgovorov ne komentiramo, popravljamo. Ko vsi odgovorijo, pojasnimo nejasnosti in za vsa vprašanja dodamo, kje v zgodbi jih lahko »odkrijemo«.

SKLEP

Učenci berejo zaradi različnih vzrokov – eni pri tem uživajo, drugi berejo zaradi nagrad. Če želimo, da bo otrok postal reden bralec in se za branje odločal samostojno, je pomembno, da spodbujamo njegovo notranjo motivacijo. Pomembno je, da je zanje branje pozitivna aktivnost, da zbuja interes za novo znanje. Pri otrocih, ki ne želijo brati, je pomembno, da ugotovimo razloge za to in nato izberemo najbolj primerne načine motiviranja. ●

Viri in literatura

- Bucik, N., Pečjak, S. (2004). Bralna motivacija učenec v šoli. Psihološka obzorja, 13(4), 33–54.
- Jamnik, T., Perko, M. (2003). Razvoj bralnih zmožnosti za bralno značko. M. Ivšek (ur.): *Pogovor o prebranem besedilu: zbornik Bralnega društva Slovenije*. Ljubljana: ZRSŠ.
- Kropp, P. (2000). *Vzgajanje bralca : naj vaš otrok postane bralec za vse življenje*. Tržič: Učila.
- Pečjak, S., Bucik, N., Gradišar, A., Peklaj, C. (2006). Bralna motivacija v šoli: merjenje in razvijanje. Ljubljana: ZRSŠ.

- Pečjak, S. (1996). *Kako do boljšega branja : tehnike in metode za izboljšanje bralne učinkovitosti*. Ljubljana: ZRSŠ.
- Sarto, M. (2015). *Strategije motiviranja za branje*. Medvode: Založba Malinc.
- Wigfield, A., & Guthrie, J. T. (1997). Relations of children's motivation for reading to the amount and breadth of their reading. *Journal of Educational Psychology*, 89(3), 420–432. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.89.3.420>.

MATEJA PETAN, učiteljica razrednega pouka, zaposlena na Osnovni šoli Polje
Naslov: Osnovna šola Polje, Zaloška cesta 189, 1260 Ljubljana Polje
E-naslov: mateja.petan@ospolje.si